

Eindelijk duurzame groei?

Voor het eerst wordt in een regeerakkoord het milieubeleid in samenhang bekeken met het economische beleid. Dat is goed nieuws. Bij nadere beschouwing blijkt echter dat de uitruil tussen PvdA- en VVD-wensen niet zonder meer leidt tot een solide duurzaamheidsagenda.

HELEEN DE CONINCK

Wat zou Diederik ervan hebben gemaakt? Als in duurzaamheid geïnteresseerd PvdA-lid wendde ik mijn aandacht bij het verschijnen van het regeerakkoord meteen naar het traditionele milieu- en natuurhoofdstuk. Ik vond het eerder dan ik gewend was: in plaats van als een aanhangsel ergens achterin, stond 'Duurzaam groeien' al in hoofdstuk III in de titel. Milieubeleid en economisch beleid geïntegreerd; mooi werk! dacht ik. Verder lezend verbleekte mijn optimisme enigszins. Er is toch nog een gerede kans dat we er met Rutte II niet in slagen om die noodzakelijke stappen richting duurzame ontwikkeling te zetten.

Er gaan al jarenlang stemmen op om het economische beleid en duurzaamheidsbeleid te integreren. Te lang kwam milieubeleid neer op symptoombestrijding van de kwalijke gevolgen van economische vooruitgang. In de economische paragraaf werd altijd ingezet op groei, die

grotendeels niet-duurzaam was. De negatieve effecten van die groei — de lucht-, water- en bodemvervuiling, internationale milieuproblemen als klimaatverandering, ruimtebeslag en landschapsverrommeling — werden dan in een milieu- en natuurparagraaf gedeeltelijk rechtgezet.

In die paragraaf werden maatregelen voorgesteld om luchtvervuiling binnen de perken te houden, de energievoorziening te verduurzamen, klimaatdoelen te halen en natuur te beschermen. Terwijl de groeidoelstellingen nauwelijks veranderden met de kleur van de coalitie, hing de ambitie van de milieu- en natuurmaatregelen er juist vooral vanaf hoe groen de coalitie wilde zijn. De kosten van de maatregelen werden ofwel door de overheid gedragen, in de vorm van subsidies, ofwel op de vervuiler afgewenteld, die ze waar hij kon weer doorberekende aan zijn afnemers.

Als er meer groei was en daarmee meer milieu- en natuureffecten, werd milieubehoud automatisch kostbaarder. Dat leidde tot het imago van milieubeleid als dure, linkse hobby in plaats van een noodzakelijke voorwaarde voor economische voorspoed en een gezonde bevolking. De

49

Over de auteur Heleen de Coninck werkt bij het *Institute for Science, Innovation and Society* aan de Radboud Universiteit Nijmegen en is voorzitter van de werkgroep *Duurzame ontwikkeling bij de wbs*

Noten zie pagina 52

groei als zodanig werd in regeerakkoorden niet aan de kaak gesteld. Selectieve of alternatieve groei staat wel in beginselprogramma's, bijvoorbeeld dat van de PvdA uit 1977, maar haalde nooit het regeerakkoord. Het regeerakkoord van Rutte II is het eerste dat erkent dat groei anders kan en anders moet.

AANGESCHERPT BELEID

Het regeerakkoord toont op het gebied van de energievoorziening en het voorkomen van klimaatverandering een aangescherpt beleid, maar — gelukkig! — vooralsnog zonder het instrumentarium volledig op de kop te zetten, zoals eerdere kabinetten steeds deden. Gedurende de afgelopen tien jaar wilde bij de wisseling van de wacht elk kabinet het hernieuwbare-energiebeleid van de voorgangers verbeteren. Daardoor moest er eerst een poos worden nagedacht en gerekend (en gebeurde er dus weinig tot niks in de markt) waarna, bij de introductie van het nieuwe beleid, de sector weer moest wennen aan de nieuwe regels.

Dit droeg in belangrijke mate bij aan de magere prestaties van Nederland op het gebied van duurzame energie en van de zwakke hernieuwbare-energiesector in ons land; producenten van windturbines hebben we niet meer in Nederland, en ook de zonnepanelen die nu overal verschijnen komen voornamelijk uit China en Duitsland. Het regeerakkoord van Rutte II is nog onduidelijk over de processen die een duurzame energiehuishouding en een oplossing van de klimaatproblematiek naderbij moeten brengen, maar er lijkt een wil te zijn. Dan komt de weg er ook wel.

UITRUIL POSITIEVE EN NEGATIEVE MAATREGELLEN

Met een meer duurzame energiehuishouding alleen komen we er echter niet. Er zijn sectoren die zwaar bijdragen aan verslechtering van ons milieu, die geen plaats hebben gekregen in het hoofdstuk 'Duurzaam groeien en vernieuwen'.

Grote leefomgevingsproblemen — luchtvervuiling door uitlaatgassen bijvoorbeeld — worden toch niet aangepakt. Positieve ontwikkelingen op het ene terrein zijn uitgeruild tegen negatieve ontwikkelingen op een ander terrein.

De ambities op het gebied van verduurzaming van de energievoorziening onbreken bijvoorbeeld bij mobiliteit. Terwijl het zonnklaar is dat meer niet-gemotoriseerd en meer collectief vervoer (de trein dus) een voorwaarde is voor de haalbaarheid van een duurzaam energiesysteem, rept de mobiliteitsparagraaf vooral over het verbeteren van de omstandigheden voor de auto: meer asfalt, niks over verbeteringen in het openbaar vervoer of voor de fiets. Elektrisch rijden wordt wel genoemd, maar het is wel duidelijk dat die optie voorlopig een symbolische bijdrage blijft leveren.

Er is nauwelijks aandacht voor de vele initiatieven van burgers, ondernemers en industrie

Er zijn meer voorbeelden. Het kabinet blijft stimuleren dat schaarse biomassa inefficiënt wordt gebruikt. Op papier wordt wel gestreefd naar een 'biobased economy': allerlei sectoren moeten overgaan van fossiele bronnen naar biomassa als grondstof, dus ook de farmacie, de chemie, het transport, de verpakkingindustrie et cetera. En het kabinet zegt ook te hechten aan het 'cascaderen' van het gebruik van biomassa — wat zoveel betekent als de schaarse biomassa gebruiken in de meest hoogwaardige producten. Maar dit streven is niet goed te rijmen met het via subsidies voor hernieuwbare energie blijven stimuleren van het meestoken van biomassa in kolencentrales of het maken van groen gas. Die laatste toepassingen voegen immers veel minder economische waarde toe dan gebruik van biomassa in hoogwaardige producten. Hoe verstandig is het om 16% duurzame energie in het Nederlandse energiegebruik

in 2020 af te spreken, als je je daarmee nu al vastlegt op het inefficiënt gebruik van schaarse biomassa?

GEMISTE KANSEN

Aan de kant van natuurbescherming wordt gelukkig weer aan de hoognodige Europese verplichtingen voldaan, maar worden tegelijkertijd de instituties — zoals Staatsbosbeheer — dusdanig aangepakt dat het bijna niet anders kan of de uitvoerbaarheid van hun natuurbeschermingstaken komt onder druk te staan. In het regeerakkoord worden op dit punt heel specifieke keuzes gemaakt, juist ook door het bij naam noemen van bijvoorbeeld Staatsbosbeheer. Over veel andere thema's, soms niet de minste, is het juist weer uitermate vaag. Neem de zinsnede: 'Het kabinet streeft naar een circulaire economie.' Betekent deze uitspraak dat het beleid nog moet worden ingevuld en dat er echt aandacht voor komt? Of dat er in de praktijk niet veel aan gebeurt?

En wat gaat er gebeuren op het vlak van energiebesparing, industriebeleid, en CO₂-opslag? Het is zaak voor de PvdA-fractie in de Tweede Kamer om de voortgang op dergelijke, nauwelijks ingevulde dossiers goed in de gaten te houden, zeker met VVD-ministers op de essentiële posten Economische Zaken en Infrastructuur & Milieu.

Wat echt verbazing wekt, en misschien wel de grootste gemiste kans is van dit regeerakkoord, is de beperkte aandacht voor initiatieven van onderaf. De industrie, ondernemers en burgers zelf zijn de afgelopen jaar steeds actiever geworden op het gebied van duurzaamheid — van links tot rechts. Dit is goed nieuws voor milieueffecten op de korte termijn, maar misschien nog wel belangrijker voor de continuïteit van de duurzaamheidsinspanningen op de langere termijn. Een publieke beweging is hard nodig voor legitimiteit van verdergaand milieubeleid.

Daar komt bij dat activerend burger- en ondernemerschap een terrein is waar een liberale en een sociaal-democratische partij het prima over eens zouden kunnen worden. Vanuit de

wetenschap en vanuit allerlei initiatiefgroepen in de samenleving wordt geroepen om een constructieve rol van Den Haag, de provincie en de gemeente. Het is aan de politiek om een visie te formuleren die veel breder is dan saldering voor zonnepanelen. Het lijkt erop dat de samen-

Dit akkoord is hoe dan ook een grote verbetering ten opzichte van dat van Rutte I

leving zelf een fors, ongebruikt potentieel voor verduurzaming herbergt. Dit regeerakkoord boort dit potentieel nauwelijks aan.

Met een vaag maar veelbelovend 'wij streven internationaal naar een volledig duurzame energievoorziening in 2050' erkent het regeerakkoord dat energie- en klimaatbeleid in een internationale context moeten worden gezien. Dat duurzaam innoveren als economische kans wordt gezien, betekent dat Nederland zijn duurzame innovaties gaat exporteren. Waar het beleid van andere landen met vergelijkbare ambities echter getuigt van verlicht eigenbelang, ziet Nederland internationale solidariteit — het helpen garanderen van mondiale publieke goederen en goede relaties met het buitenland — als lastige kostenpost.

Zonder te investeren in internationale relaties, via ambassades¹ of ontwikkelings-samenwerking, zal het veel moeilijker worden om internationale markten te vinden voor onze duurzame vernieuwingen. De Nederlandse beleidsvoornemens staan in schril contrast met die van landen als Duitsland, Noorwegen en Groot-Brittannië, die ook bezuinigen, maar waar klimaatfinanciering serieus wordt genomen en die meer arme mensen in ontwikkelingslanden, die nu nog in het donker zitten, in staat stellen om toegang tot moderne energie te krijgen.

Dit akkoord is evenwel een grote verbetering ten opzichte van dat van Rutte I. Eindelijk integreert een regeerakkoord de economische

paragraaf met het milieuhoofdstuk. Een integrale visie, zou je zeggen. Misschien zelfs een eerste stap naar een ‘Groen Plan van de Arbeid’ waar Bertus Mulder op basis van een reeks recente boeken van internationale experts om vraagt², of een verbintenis met groen-rechts, een beweging waar Mark Rutte in 2008 gecharmeerd van was en waar de directeuren van de wetenschappelijke bureaus van de sociaal-democraten en liberalen, Monika Sie Dhian Ho en Patrick van Schie, het onlangs in *Trouw* ook over eens leken te zijn.³ Maar het is onduidelijk of de partijen werkelijk consensus hebben

bereikt over duurzaam groeien en vernieuwen. Als de duurzaamheidswinst — zoals het er nu naar uitziet — wordt weggegooid met een vervuilend mobiliteits- en ruimtebeleid, en het geen onderdeel van de strategie is om de Nederlandse belangen in het buitenland geloofwaardig te verdedigen, wordt het dweilen met de kraan open. Onhelder is of het gebrek aan invulling van diverse beleidsterreinen ruimte biedt voor meer ambitie, of dat het een recept is voor het in vergetelheid doen geraken van groene doelen. Er is kortom nog wel wat werk te verzetten.

Noten

1 Tientallen ambassades moeten mogelijk sluiten; ambassades die een belangrijke rol spelen in het voor Nederlandse innovaties toegankelijk maken	2 Bertus Mulder, ‘Tijd voor een groen Plan van de Arbeid’, in: <i>SGD</i> 2012/9-10.	nl/4500/Politiek/article/detail/3349617/2012/11/17/PvdA-wil-kabinet-met-een-visie-vvd-moet-er-niet-aan-denken.dhtml.
	3 http://www.trouw.nl/tr/	